

Justyna Łapińska

Jakość otoczenia instytucjonalnego a międzynarodowa konkurencyjność nowych członków Unii Europejskiej

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 45, 341-350

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Justyna Łapińska¹

JAKOŚĆ OTOCZENIA INSTYTUCJONALNEGO A MIĘDZYNARODOWA KONKURENCYJNOŚĆ NOWYCH CZŁONKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Wraz z dominującymi cechami rozwoju współczesnej gospodarki światowej – systematycznie postępującymi procesami globalizacji i integracji coraz większego znaczenia nabierają problemy konkurencyjności gospodarek oraz funkcjonujących w nich przedsiębiorstw. W dynamicznym podejściu do zagadnienia konkurencyjności podkreśla się, że istotna jest nie tylko zdolność do konkurowania w danym okresie (stan konkurencyjności), ale także zdolność do osiągnięcia, utrzymania lub nawet poprawy w przyszłości osiągniętej pozycji konkurencyjnej. Konkurencyjność jest zatem ujmowana od strony czynników, które ją determinują.

Podstawowe czynniki wpływające na zdolność konkurencyjną kraju najogólniej dzieli się na dwie kategorie: pasywne i aktywne. Pierwszą grupę tworzy określony potencjał, którym dysponuje dany kraj. Są to zasoby naturalne, odziedziczone bogactwo uprzedmiotowione w istniejącej infrastrukturze, zasoby kapitałowe i technologiczne oraz zasoby ludzkie. Do czynników aktywnych zalicza się natomiast system społeczno-gospodarczy oraz charakter i kierunek polityki ekonomicznej. Czynniki te pozwalają w sposób mniej lub bardziej efektywny wykorzystywać posiadane zasoby. Czynniki instytucjonalne należą do grupy czynników aktywnych, ponieważ mogą wywierać wpływ, zarówno na efektywność wykorzystania posiadanych zasobów, jak i na charakter systemu czy kierunek polityki ekonomicznej².

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę analizy jakości otoczenia instytucjonalnego nowych członków Unii Europejskiej w kontekście ich międzynarodowej konkurencyjności. Głównym źródłem danych i informacji o gospodarkach krajów unijnych był ranking konkurencyjności – *Global Competitiveness Report 2008 2009* opublikowany przez Światowe Forum Ekonomiczne (*World Economic Forum – WEF*). W pracy korzystano również z danych i informacji zawartych w raporcie Banku Światowego *Doing Business in 2009* oraz raporcie *2009 Index of Economic Freedom*, opublikowanym przez *Heritage Foundation* (wspólnie z *Wall Street Journal*).

¹ Dr, adiunkt, Katedra Marketingu i Zarządzania Agrobiznesem, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

² W. Bieńkowski, *Instytucje jako czynnik konkurencyjności krajów postkomunistycznych. Kilka uwag ogólnych dotyczących Europy Środkowo-Wschodniej*, Prace i Materiały Instytutu Gospodarki Światowej, nr 268, SGH, Warszawa 2005, s. 10.

Międzynarodowe rankingi konkurencyjności gospodarek

W literaturze przedmiotu podkreśla się, iż w odniesieniu do pojęcia międzynarodowej konkurencyjności gospodarki istnieje wiele zróżnicowanych podejść i interpretacji³.

Światowe Forum Ekonomiczne definiuje konkurencyjność jako zespół czynników, instrumentów, polityki i instytucji determinujących poziom wydajności gospodarki narodowej. Rosnąca produktywność oznacza lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów, jest motorem stopy zwrotu z inwestycji, co z kolei wyznacza tempo wzrostu gospodarki⁴.

Od pojęcia konkurencyjności gospodarki narodowej należy odróżnić pojęcie międzynarodowej zdolności konkurencyjnej, którą można określić jako zdolność kraju do walki o korzyści płynące z udziału w międzynarodowym podziale pracy. Z kolei pod pojęciem międzynarodowej pozycji konkurencyjnej rozumie się stan oraz zmiany udziałów określonego kraju w międzynarodowych obrotach towarami, usługami i czynnikami wytwórczymi, a także ewolucję struktury tych obrotów wraz z ich przemianami jakościowymi. Pomiędzy kształtowaniem się tych trzech kategorii występują określone związki. Szeroko rozumiana międzynarodowa zdolność konkurencyjna określonego kraju wywiera wpływ na kształtowanie się jego międzynarodowej konkurencyjności, a ta z kolei powinna znaleźć swój wyraz w kształtowaniu się różnorodnych wskaźników, wykorzystywanych do opisu i oceny międzynarodowej pozycji konkurencyjnej kraju⁵.

W badaniach międzynarodowej konkurencyjności gospodarek, ze względu na złożony charakter przedmiotu badań, wykorzystuje się wiele różnorodnych czynników. Instytucje i organizacje międzynarodowe zajmujące się ocenami konkurencyjności gospodarek konstruują własne, często bardzo złożone modele będące podstawą oceny. Uwzględniają w nich nawet kilkaset różnych czynników, które w mniejszym lub większym stopniu wpływają na konkurencyjność badanych podmiotów. Opracowania te stanowią cenne źródło informacji przede wszystkim dla międzynarodowych instytucji finansowych oraz korporacji transnarodowych, które rozważają możliwość zaangażowania swojego kapitału w badanych krajach.

Do najbardziej znanych prac, w których corocznie dokonuje się oceny międzynarodowej konkurencyjności gospodarek należą raporty o konkurencyjności publikowane przez Światowe Forum Ekonomiczne oraz Międzynarodowy Instytut Rozwoju Zarządzania. Organizacje te mają świadomość wpływu czynników instytucjonalnych na konkurencyjność krajów. Światowe Forum Ekonomiczne w swoich ocenach posługuje się kompleksowym miernikiem konkurencyjności, którym jest Globalny Indeks Konkurencyjności (*Global Competitiveness Index – GCI*)⁶. Skonstruowany jest on w oparciu o dwanaście kategorii, które łącznie obejmują 110 czynników. Jedną z kategorii tworzy obszar analizy, który dotyczy funkcjonowania instytucji, zarówno publicznych, jak

³ Przegląd definicji konkurencyjności gospodarki zob. np.: J. Macias, *Konkurencyjność gospodarki zagadnienia terminologiczne i metodologiczne*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2006, nr 2.

⁴ *Global Competitiveness Report 2006*, World Economic Forum, Geneva 2006, s. 3, cyt. za: J. Borowski, *Globalizacja, konkurencyjność i międzynarodowe strategie przedsiębiorstw*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2008, s. 84.

⁵ Szerzej na ten temat zob.: J. Misala, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. Podstawy teoretyczne*, Politechnika Radomska, Radom 2007, s. 37–38.

⁶ Do 2005 r. wykorzystywano dwa komplementarne indeksy: Indeks Konkurencyjności Wzrostu (*Growth Competitiveness Index*), Indeks Konkurencyjności Biznesu (*Business Competitiveness Index*).

i prywatnych⁷. W badaniach Międzynarodowego Instytutu Rozwoju Zarządzania⁸ dokonuje się oceny poziomu konkurencyjności gospodarek na podstawie analizy ponad trzystu różnych kryteriów, sklasyfikowanych w czterech sekcjach, z których każda dzieli się na pięć podsekcji. Instytucje są elementem analizy w ramach sekcji określonej jako sprawność rządu⁹.

W najnowszym raporcie Światowego Forum Ekonomicznego badaniu i ocenie poddano aż 134 kraje. Obok najważniejszych gospodarek świata znalazły się także kraje bardzo małe, takie jak Barbados, czy Surinam. W badaniach Międzynarodowego Instytutu Rozwoju Zarządzania uwzględniono tylko 55 gospodarek, przy czym w grupie tej nie znalazły się nawet wszystkie kraje Unii Europejskiej. Stąd w dalszej części pracy podstawą analiz będą głównie raporty Światowego Forum Ekonomicznego.

Instytucje i ich wpływ na ocenę międzynarodowej konkurencyjności nowych członków Unii Europejskiej

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że istnieje podział czynników instytucjonalnych na formalne i nieformalne. Do czynników o charakterze formalnym zalicza się: konstytucję, prawodawstwo, instytucje odpowiedzialne za implementację prawa, czyli administrację rządową, sądy, policję, urzędy skarbowe, instytucje finansowe, których zadaniem jest dbałość o stabilność pieniądza oraz utrzymywanie wiarygodności systemu finansowego. Obok instytucji formalnych funkcjonują instytucje nieformalne, na które składają się przede wszystkim uwarunkowania kulturowe takie jak: tradycja, religia, przyzwyczajenia, które wpływają między innymi na stosunek społeczeństwa do władzy państwowej, szacunek dla prawa, etos pracy. Czynniki nieformalne mają często bardzo duży wpływ na efektywność gospodarowania i konkurencyjność danej gospodarki¹⁰.

Twórcy raportów konkurencyjności mają świadomość wagi czynników instytucjonalnych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych. Dlatego w prezentowanych rankingach uwzględniane są takie czynniki jak: stopień ujmowania praw własności w prawodawstwie krajów, niezawisłość sądów, przejrzystość norm prawa i stopień jego respektowania, efektywność funkcjonowania państwa, zaufanie do polityków, stopień korupcji, ciężar regulacji administracyjnych, koszty zakładania, funkcjonowania i likwidacji działalności gospodarczej, koszty związane z przestępczością ponoszone przez biznes oraz inne elementy kosztów transakcyjnych.

Nowi członkowie Unii Europejskiej w rankingach konkurencyjności gospodarek nie zajmują zbyt wysokich pozycji. Zdecydowanie najlepiej oceniana jest Estonia i Republika Czeska. Kraje te zajęły w 2008 r. odpowiednio 32. i 33. pozycję według rankingu Światowego Forum Ekonomicznego oraz 23. i 28. w ocenie Międzynarodowego Instytutu Rozwoju Zarządzania. Najslabszymi gospodarkami w Unii Europejskiej są kraje, które stały się jej członkami w ostatnim rozszerzeniu czyli Rumunia i Bułgaria (68. i 76. lokata wg WEF). Na tym tle niezbyt korzystnie prezentuje się pozycja Polski,

⁷ Pozostałe kategorie to: infrastruktura, stabilność makroekonomiczna, zdrowie i kształcenie podstawowe, kształcenie wyższe i doskonalenie zawodowe, efektywność rynków dóbr, efektywność rynku pracy, rynki finansowe, zaawansowanie technologiczne, wielkość rynku, poziom biznesu oraz innowacje.

⁸ Zob. *World Competitiveness Yearbook 2008*, International Management Development, Lausanne 2008.

⁹ Pozostałe sekcje to: stan gospodarki, efektywność biznesu oraz infrastruktura. Szerzej na ten temat zob.:

J. Borowski, op. cit., s. 86-88.

¹⁰ Zob. W. Bieńkowski, op. cit., s. 11.

która jest notowana według WEF dopiero na 53. miejscu (tab. 1), natomiast według IMD Polska zajmuje odległą 44. pozycję (na 55 badanych krajów).

Tabela 1. Konkurencyjność międzynarodowa (wskaźnik globalny) oraz konkurencyjność instytucji nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej objętych badaniami Światowego Forum Ekonomicznego w 2008 r.

Pozycja kraju w UE-12 wg rankingu WEF	Pozycja kraju w świecie wg rankingu	Liczba punktów	Pozycja kraju w świecie wg rankingu, wyznaczona czynnikiem instytucje	Liczba punktów
Estonia	32	4,67	33	4,85
Republika Czeska	33	4,62	72	3,87
Cypr	40	4,53	24	5,03
Słowenia	42	4,50	49	4,40
Litwa	44	4,45	55	4,19
Słowacja	46	4,40	73	3,85
Malta	52	4,31	32	4,88
Polska	53	4,28	88	3,63
Łotwa	54	4,26	60	4,05
Węgry	62	4,22	64	3,94
Rumunia	68	4,10	89	3,63
Bulgaria	76	4,03	111	3,28

Uwagi: Wskaźnik konkurencyjności przyjmuje wartości od 1 do 7; im wyższy wskaźnik tym wyższy poziom konkurencyjności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness Report 2008-2009*, World Economic Forum, Genewa 2008, s. 10-15.

W zdecydowanej większości krajów UE-12 otoczenie instytucjonalne jest tym obszarem, który wpływa niekorzystnie na oceny międzynarodowej konkurencyjności tych gospodarek. Szczególnie wyraźny, negatywny wpływ na wskaźnik globalny jest widoczny w przypadku Republiki Czeskiej, Słowacji, Polski oraz dwóch najsłabiej ocenianych gospodarek Unii Europejskiej – Rumunii i Bulgarii (tab. 1). W krajach tych główne problemy to korupcja, brak zaufania do polityków, marnotrawstwo środków publicznych, zbyt duży ciężar regulacji administracyjnych (tab. 2).

W przypadku tylko dwóch krajów – Cypru i Malty infrastruktura instytucjonalna oddziałuje zdecydowanie pozytywnie na konkurencyjność gospodarki. Dość wysokie oceny instytucjonalnej konkurencyjności posiada także Estonia. Z raportu wynika, że pozycja Cypru, Malty i Estonii w świecie, wyznaczona jakością otoczenia instytu-

cjonalnego, to odpowiednio 24., 32. i 33. miejsce. Stosunkowo dobrze oceniane są w tych krajach takie czynniki instytucjonalne jak: skuteczność ram prawnych, ochrona praw własności (także intelektualnej), niezawisłość sądów, niewielki wpływ terroryzmu i przestępczości (także zorganizowanej) na prowadzenie biznesu. Obszarem, który jest bardzo wysoko oceniany w Estonii (10. pozycja w świecie) i jednocześnie bardzo nisko na Malcie (98. miejsce) jest ciężar regulacji administracyjnych (tab. 2).

Tabela 2. Ocena jakości czynników instytucjonalnych w nowych krajach Unii Europejskiej według badań Światowego Forum Ekonomicznego w 2008 r.

Czynnik	Bulgaria	Cypr	Czechy	Estonia	Litwa	Lotwa	Malta	Polska	Rumunia	Słowacja	Słowenia	Węgry
Prawa własności	3,9 (97)	5,7 (29)	4,7 (63)	5,8 (28)	5,1 (50)	5,3 (45)	5,6 (32)	4,0 (94)	4,2 (85)	4,9 (55)	4,9 (57)	5,2 (46)
Ochrona praw własności intelektualnej	2,9 (103)	4,7 (35)	3,9 (51)	4,8 (32)	4,0 (47)	3,6 (61)	4,3 (43)	3,4 (76)	3,5 (64)	3,7 (59)	4,4 (41)	4,1 (45)
Rozdysponowywanie funduszy publicznych	2,5 (116)	5,1 (23)	3,0 (98)	4,4 (43)	3,5 (67)	3,5 (65)	4,9 (30)	3,4 (72)	3,3 (80)	3,3 (76)	4,3 (44)	3,3 (79)
Zaufanie do polityków	1,9 (112)	4,2 (26)	1,8 (117)	3,3 (44)	2,1 (95)	2,1 (95)	3,9 (31)	1,9 (113)	2,0 (106)	1,9 (115)	3,2 (47)	2,1 (94)
Niezawisłość sądów	2,9 (110)	5,4 (24)	4,2 (61)	5,3 (27)	3,8 (67)	3,8 (71)	5,3 (28)	3,7 (73)	3,3 (88)	3,7 (76)	4,2 (60)	4,3 (55)
Stopień protekcji, faworyzowanie przy podejmowaniu decyzji urzędników państwowych	2,4 (111)	4,0 (32)	2,5 (110)	3,5 (44)	2,9 (81)	2,9 (83)	3,6 (39)	2,5 (105)	2,4 (113)	2,3 (116)	3,2 (62)	2,4 (112)
Marnotrawstwo środków publicznych	2,8 (109)	4,6 (19)	2,8 (106)	3,9 (39)	3,0 (96)	3,2 (84)	3,9 (38)	2,7 (115)	2,8 (111)	2,8 (104)	3,3 (73)	2,3 (125)
Ciężar regulacji administracyjnych	3,0 (84)	3,9 (21)	2,5 (115)	4,5 (10)	3,5 (48)	3,1 (76)	2,8 (98)	2,3 (127)	3,4 (54)	2,8 (102)	3,5 (41)	2,2 (128)
Skuteczność ram prawnych	2,7 (119)	5,0 (23)	3,2 (86)	4,8 (31)	3,5 (73)	3,3 (79)	4,5 (37)	2,9 (109)	3,2 (87)	3,0 (103)	4,0 (53)	3,3 (81)
Przejrzystość polityki rządu w stosunku do określonych branż (w których działa przedsiębiorca)	3,4 (113)	4,8 (32)	3,6 (104)	4,9 (27)	4,1 (64)	3,7 (98)	4,5 (42)	3,0 (128)	3,1 (124)	4,3 (50)	4,5 (43)	3,3 (117)
Koszty związane z terroryzmem ponoszone przez biznes	5,1 (104)	6,3 (26)	6,5 (13)	6,4 (19)	6,6 (9)	6,4 (24)	6,5 (11)	5,4 (85)	5,9 (57)	6,6 (7)	6,3 (25)	6,4 (21)

Czynnik	Bulgaria	Cypr	Czechy	Estonia	Litwa	Łotwa	Malta	Polska	Rumunia	Słowacja	Słowenia	Węgry
Koszty związane z przestępczością i przemocą ponoszone przez biznes	4,0 (99)	6,2 (12)	5,6 (36)	5,6 (37)	5,6 (34)	5,7 (29)	6,1 (13)	4,2 (95)	4,8 (69)	5,3 (44)	5,9 (22)	5,3 (45)
Przestępczość zorganizowana	3,8 (120)	6,3 (20)	5,9 (36)	6,0 (34)	5,9 (39)	6,2 (30)	6,7 (7)	4,5 (96)	5,0 (80)	5,4 (64)	5,9 (41)	5,6 (50)
Solidność i wiarygodność służb policyjnych	3,1 (112)	5,5 (30)	3,8 (91)	5,2 (35)	4,3 (65)	4,4 (64)	5,6 (29)	3,8 (86)	4,2 (74)	3,4 (102)	4,6 (57)	4,8 (46)
Etyka w biznesie	3,7 (98)	4,7 (41)	3,8 (91)	4,8 (35)	4,3 (54)	4,0 (75)	4,6 (44)	4,5 (47)	3,6 (107)	3,9 (83)	4,5 (52)	3,8 (93)
Rola standardów informacyjnych i kontrolnych	4,3 (90)	5,8 (23)	5,1 (52)	5,7 (26)	5,0 (57)	5,1 (54)	6,1 (15)	4,6 (74)	4,5 (78)	4,9 (62)	5,2 (49)	5,1 (51)
Skuteczność zarządów firm	4,3 (96)	4,3 (97)	5,2 (29)	4,9 (51)	5,0 (38)	4,8 (59)	4,8 (63)	4,3 (101)	4,6 (76)	5,3 (21)	4,9 (47)	4,4 (88)
Ochrona interesów akcjonariuszy mniejszościowych	3,6 (120)	5,2 (35)	4,2 (87)	4,9 (49)	4,3 (81)	4,1 (95)	5,4 (26)	4,3 (76)	4,1 (96)	4,2 (92)	4,0 (100)	4,6 (66)

Uwagi: W nawiasie podano miejsce kraju w rankingu, wyznaczone określonym czynnikiem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness Report 2008-2009*, World Economic Forum, Geneva 2008, s. 364-381.

Elementów potwierdzających niekorzystną sytuację w obszarze infrastruktury instytucjonalnej nowych członków Unii Europejskiej można się doszukać także w innych opracowaniach, na przykład w Raporcie Banku Światowego *Doing Business in 2009*¹¹. Na podstawie syntetycznej oceny swobody prowadzenia działalności gospodarczej, większość nowych członków Unii Europejskiej została sklasyfikowana na stosunkowo odległych pozycjach. Najwyższą pozycję spośród nowych członków Unii zajmuje Estonia (22. lokata na 181 badanych krajów). Najniżej natomiast notowane są: Republika Czeska i Polska – odpowiednio 75. i 76. pozycja w rankingu.

Niskie oceny krajów UE-12 są w dużym stopniu związane z wadliwym funkcjonowaniem otoczenia instytucjonalnego biznesu. Nowych członków Unii Europejskiej szczególnie źle oceniono w kategorii „płacenie podatków”. W rankingu cząstkowym połowa krajów zajmuje miejsca w drugiej setce. Zgodnie z szacunkami autorów raportu, przedsiębiorca, który chciałby spełniać wymagania przepisów podatkowych określonego kraju z UE-12 musi dokonać w roku nawet kilkudziesięciu płatności. Dla przykładu w Polsce, która została sklasyfikowana według kryterium „płacenie podatków” na 142. pozycji, przedsiębiorca musi dokonać czterdziestu płatności składających

¹¹ Raport ten ocenia otoczenie regulacyjne dla inwestorów w okresie 01.07.2007 r. – 30.06.2008 r. (tj. w trakcie roku finansowego Banku Światowego).

się w sumie na 40,2% zysku brutto. Podobnie jest w kategoriach „rozpoczynanie działalności gospodarczej” i „zamykanie działalności gospodarczej”¹², gdzie na niską ocenę nowych członków Unii Europejskiej składają się takie czynniki, jak: wysoki koszt oraz duża liczba formalności, jakie należy dopełnić. Nowe kraje Unii są także bardzo nisko oceniane, jeśli chodzi o czas potrzebny na egzekwowanie należności z umów, który wynosi od 210 dni na Litwie do 1350 dni w Słowenii. Należy przy tym dopełnić nawet do 39 różnego rodzaju formalności (w Bułgarii)¹³.

Danych i informacji potwierdzających niezbyt wysoki stopień konkurencyjności instytucjonalnej większości nowych członków Unii Europejskiej dostarcza także raport *2009 Index of Economic Freedom*, opublikowany przez *Heritage Foundation* (wspólnie z „Wall Street Journal”). Pod pojęciem wolności gospodarczej autorzy raportu rozumieją brak wymuszania i ograniczania działalności produkcyjnej, dystrybucji oraz konsumpcji dóbr i usług poza poziom niezbędny dla jej ochrony i podtrzymania¹⁴. Do pomiaru wolności gospodarczej wykorzystują dziesięć następujących kategorii wolności: wolność biznesowa, handlowa, podatkowa, wielkość sektora publicznego, wolność monetarna, inwestycyjna, finansowa, prawa własności, wolność od korupcji oraz wolność pracy¹⁵.

W zależności od przedziału, w jakim znajduje się indeks wolności gospodarczej kraj zaliczany jest do jednej z pięciu następujących grup krajów:

- kraje, charakteryzujące się pełną wolnością gospodarczą (indeks wolności gospodarczej w przedziale 80–100 pkt),
- kraje, w których przeważa wolność gospodarcza (indeks przyjmuje wartości z przedziału 70–79,9 pkt),
- kraje o umiarkowanym zakresie wolności gospodarczej (indeks w przedziale 60–69,9 pkt),
- kraje w których przeważa brak wolności gospodarczej (indeks z przedziału 50–59,9 pkt),
- kraje, w których nie ma wolności gospodarczej (indeks w przedziale 0–49,9 pkt).

Pośród nowych członków Unii Europejskiej najwyższym poziomem wolności gospodarczej odznacza się Estonia, którą sklasyfikowano na 13. miejscu w świecie (76,4 pkt) oraz Cypr, który zdobył 24. pozycję (70,8 pkt). W krajach tych szczególnie dobrze oceniono obszar dotyczący ochrony praw własności (po 90 pkt w obu krajach).

W odniesieniu do większości krajów UE-12 można mówić o umiarkowanym zakresie wolności gospodarczej (indeks przyjmuje wartości z przedziału 60–69,9 pkt). Najniższym poziomem wolności gospodarczej charakteryzuje się, w omawianej grupie krajów Polska, którą sklasyfikowano na 82. pozycji w świecie (60,3 pkt). Stosunkowo niskie oceny większości nowych członków Unii Europejskiej są w dużym stopniu uwarunkowane czynnikami instytucjonalnymi, które określają stopień, w jakim badane gospodarki są zdolne reagować na zmieniające się w skali globalnej warunki rynkowe.

¹² Analizowano działalność gospodarczą prowadzoną w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

¹³ Szerzej na temat swobody prowadzenia działalności gospodarczej w poszczególnych krajach Unii Europejskiej zob.: *Doing Business in 2009*, World Bank 2008, www.doingbusiness.org.

¹⁴ T. Miller, K. R. Holmes (red.), *2009 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Washington 2009, s. 11.

¹⁵ Szerzej na temat istoty poszczególnych wolności gospodarczych zob.: T. Miller, K. R. Holmes (red.), op. cit., s. 12–15.

Podejmując rozważania dotyczące konkurencyjności instytucjonalnej nowych członków Unii Europejskiej warto przyrzeć się różnicom w ocenach poszczególnych czynników wpływających na konkurencyjność infrastruktury instytucjonalnej w starych i nowych krajach Unii Europejskiej. Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że w krajach UE-12 czynniki instytucjonalne są, średnio rzecz ujmując, gorzej oceniane niż w krajach UE-15. Szczególnie słabe oceny dotyczą takich elementów opisujących otoczenie instytucjonalne jak: ochrona praw własności (także intelektualnej), dysponowanie środkami publicznymi, skuteczność prawa i niezawisłość sądów, solidność i wiarygodność policji oraz stopień korupcji. Nie najlepiej jest również w krajach UE-12 z etyką w biznesie oraz zaufaniem do polityków. Jedyną kategorią, która jest nieco wyżej oceniana w nowych krajach członkowskich jest stopień zagrożenia terroryzmem i koszty z tym związane, ponoszone przez biznes.

Tabela 3. Ocena jakości czynników instytucjonalnych w krajach UE-15 i UE-12 (wartości średnie) według badań Światowego Forum Ekonomicznego w 2008 r.

Czynnik	UE-15	UE-12
INSTYTUCJE	5,3	4,1
w tym:		
Prawa własności	6,0	4,9
Ochrona praw własności intelektualnej	5,5	3,9
Rozdysponowywanie funduszy publicznych	5,4	3,7
Zaufanie do polityków	4,3	2,5
Niezawisłość sądów	5,7	4,2
Stopień protekcji, faworyzowanie przy podejmowaniu decyzji urzędników państwowych	4,6	2,9
Marnotrawstwo środków publicznych	4,0	3,2
Ciężar regulacji administracyjnych	3,1	3,1
Skuteczność ram prawnych	5,1	3,6
Przejrzystość polityki rządu w stosunku do określonych branż (w których działa przedsiębiorca)	4,8	3,9
Koszty związane z terroryzmem ponoszone przez biznes	5,9	6,2

Czynnik	UE-15	UE-12
Koszty związane z przestępczością i przemocą ponoszone przez biznes	5,6	5,4
Przestępczość zorganizowana	6,0	5,6
Solidność i wiarygodność służb policji	5,8	4,4
Etyka w biznesie	5,5	4,2
Rola standardów informacyjnych i kontrolnych	5,8	5,1
Skuteczność zarządów firm	5,3	4,7
Ochrona interesów akcjonariuszy mniejszościowych	5,4	4,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *The Global Competitiveness Report 2008 2009*, World Economic Forum, Geneva 2008, s. 364-381.

Podsumowanie

Według instytucji i organizacji monitorujących i oceniających konkurencyjność gospodarek, są wśród nowych członków Unii Europejskiej kraje, które odznaczają się stosunkowo wysokim stopniem konkurencyjności. Szczególnie dobrze oceniane są Estonia i Republika Czeska, które w rankingach konkurencyjności zajmują wyższe lokaty niż takie kraje UE-15, jak Włochy, Grecja czy Portugalia.

Oceny międzynarodowej pozycji konkurencyjnej większości nowych członków Unii Europejskiej byłby lepsze, gdyby nie słabości w obszarze infrastruktury instytucjonalnej. Do krajów, których jakość instytucji jest bardzo nisko oceniana należą przede wszystkim najslabsze gospodarki Unii Europejskiej, czyli Rumunia i Bułgaria, ale także Polska, Słowacja, czy Republika Czeska – jedna z najbardziej konkurencyjnych gospodarek wśród krajów nowej Unii Europejskiej.

Wśród czynników, które przesadzają o słabej ocenie otoczenia instytucjonalnego wymieniane są głównie: brak wyraźnych reguł rządzących życiem politycznym, mało przejrzysta polityka rządu w odniesieniu do wielu branż, biurokratyzacja gospodarki, decyzje uznaniowe urzędników, marnotrawstwo środków publicznych, korupcja. Negatywnie oceny dotyczą także funkcjonowania policji i wymiaru sprawiedliwości, którym zarzuca się m.in. niedostateczną sprawność w egzekwowaniu prawa i rozstrzyganiu sporów gospodarczych.

Podsumowując podjętą analizę można stwierdzić, że kraje, które od niedawna są członkami Unii Europejskiej mają w przyszłości szansę znacznie podnieść swoją konkurencyjność, pod warunkiem, że będą poprawiać sytuację w tych obszarach, w których obecnie notują słabe wyniki. Jednym z takich obszarów jest, jak wykazano, otoczenie instytucjonalne.

Literatura

1. Bieńkowski W., *Instytucje jako czynnik konkurencyjności krajów postkomunistycznych. Kilka uwag ogólnych dotyczących Europy Środkowo-Wschodniej*, Prace i Materiały Instytutu Gospodarki Światowej, nr 268, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2005.
2. Borowski J., *Globalizacja, konkurencyjność i międzynarodowe strategie przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008.
3. *Doing Business in 2009*, World Bank 2008, www.doingbusiness.org;
4. Macias J., *Konkurencyjność gospodarki zagadnienia terminologiczne i metodologiczne*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2006, nr 2.
5. Miller T., Holmes K.R. (red.), *2009 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Washington 2009.
6. Misala J., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2007.
7. *The Global Competitiveness Report 2008 2009*, World Economic Forum, Geneva 2008.
8. *World Competitiveness Yearbook 2008*, International Management Development, Lausanne 2008.

Summary

THE QUALITY OF INSTITUTIONAL ENVIRONMENT AND INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF NEW EUROPEAN UNION MEMBERS

The aim of this study is the analysis of the quality of institutional infrastructure of new European Union member countries and its influence on the competitiveness assessment of these economies internationally. From the research conducted it turns out that in most of the new EU countries the institutional infrastructure area is considered unfavourably. Among the main reasons that determine the weak assessment of institutional infrastructure are: lack of clear rules of political life, lack of clear government policy in reference to many trades, bureaucratized economy, discretionary decisions on part of officials, squandering of public means, corruption. Negative assessment concerns also functioning of the police and the judiciary, which are accused of i.e. inadequate efficiency in enforcing the law and settling economic disputes.